

El riu Fluvià, des d'Olot fins més avall de Sant Joan les Fonts, passa en bona part encaixonat entre roques volcàniques, i fa companyia durant el seu curs a moltes i antigues fàbriques, avui desposseïdes del seu primitiu ús industrial. Estan enganxades estratègicament a les ribes del riu, aprofitant el relleix a un costat i a l'altre, en un espai silenciós —ara l'únic soroll és la remor de l'aigua—, entre arbres de ribera i parets de basalt. Actualment moltes d'aquestes antigues factories estan ocupades per professionals de diversos camps —una part dels quals estan relacionats amb el món de les arts plàstiques i visuals— on tenen els seus estudis, ja que han aprofitat les possibilitats de les àmplies naus, que els permeten fer-ne múltiples usos.

Quim Domene

del cartellisme a l'espai tridimensional

JOAN SALA > TEXT

SALVADOR COMALAT > FOTOS

A can Sabata, antiga fàbrica tèxtil i anomenada pel seu ocupant la *fàbrica del riu*, fa anys que treballa Quim Domene i Berga (Olot, 1948), un actiu dinamitzador de la vida cultural olotina.

Domene ha estat sobretot un autodidacte, i aquesta característica li ha donat una llibertat que, com ell mateix afirma, possiblement no hauria tingut si hagués seguit els preceptes acadèmics dels ensenyaments artístics, que anys enrere eren d'una gran rigidesa.

Recorda que sempre li va agradar dibuixar, que de ben petit ja feia caricatures de gent coneguda, i que en copsava els trets amb una gran agudesia. Aquesta finor i sagacitat són unes altres característiques identificadores del personatge.

Va col·laborar des dels setze anys a *Olot-Misión*, el setmanari olotí que depenia de l'Església, i que permetia uns primerencs plantejaments crítics que s'havien de subministrar amb molta cura si no es volien tenir problemes amb la censura franquista. Va fer-hi

caricatures, acudits irònics i crítics, i també portades, en una etapa inicial que el va ajudar a entrar en el món del grafisme. Resulta de gran interès repassar aquests col·laboracions, amb algunes reflexions que són d'actualitat, tot i els anys transcorreguts.

El maig i el juny del 1968 era a París, i va viure en primera persona aquella revolució que va marcar tota una generació. El van impactar els cartells i les pancartes que omplien la ciutat, i que eren la principal eina d'agitació política, fets amb mitjans senzills i missatges contundents. El que veia s'avenia perfectament amb la seva manera de ser, o potser va acabar de reafirmar una trajectòria ja encetada. De forma que va tornar impregnat dels continguts que havia vist. El mateix any 1968 va formar a Olot el *Grup d'Ara* juntament amb Miquel Plana —que vam entrevistar en el número 267—, i Joan Carrillo, —amb qui parlarem en els propers mesos— i en va sortir una

Viatges meravellosos III (2006). *Tècnica mixta sobre tela*. 46 x 81 cm.

primera exposició de cartells, a la Sala Vídua Armengol d'Olot, durant les fires de Sant Lluç del mateix any 1968, on les consignes polítiques tenien un gran protagonisme. Era un tast de les possibilitats plàstiques dels tres joves.

Per tal d'aprofundir en la producció seriada va aprendre gravat a l'Escola de Belles Arts d'Olot, juntament amb Plana, Carrillo i altres artistes locals i forasters, com Sibeques o Vallés. Mas Collellmir, el director del centre, els va deixar utilitzar el tòrcul, que estava immòbil des del 1939, quan va deixar de funcionar l'Escola Superior de Paisatge, i a més els va donar total llibertat, com si fos un taller obert: una experiència inèdita i molt infreqüent en els primers anys de la dècada dels setanta.

Es consolida una trajectòria

Un cop acabat el servei militar, el 1971, va entrar a treballar de dissenyador gràfic a la impremta Alzamora, que considera la seva vertadera escola. Allà va viure el dia a dia del disseny en una empresa capdavantera en el sector, en la qual va estar una desena d'anys. Inicialment hi feia tota la jornada laboral, i més endavant va treballar-hi només els matins, per tenir més temps per pintar.

> És un autodidacte, irònic, fi i sagaç

Més tard va deixar-la definitivament per dedicar-se a la seva obra personal.

Va ser un membre actiu de l'Assemblea d'Artistes de la Garrotxa, i va participar activament en les pintades al carrer i altres actes. Ha estat un dels artistes olotins que sempre ha mostrat una consciència política més incisiva, abans amb relació a la ideologia franquista, després amb les contradiccions polítiques dels governants de torn, i ha estat un lúcida i permanent dinamitzador de la vida cultural olotina, i generador de propostes d'accions ciutadanes i iniciatives col·lectives, agut i irònic.

Ha exposat en diverses ciutats del país i de l'estranger. Als anys vuitanta connectà amb un galerista alemany que li munta una trentena d'exposicions en el seu país, i ha penjat, així mateix, obra en d'altres països, sense deixar mai de participar en les mostres d'avantguarda que es feien a Olot i comarques veïnes. Així, ha estat un col·laborador de la Fac-

toria de les Arts, una experiència que era un revulsiu a la pintura oficial, i ha intervingut en altres mostres juntament amb els artistes més dinàmics i transgressors.

Un llenguatge personal

Fins al 1978 no va fer cap exposició amb tècniques cromàtiques, com l'oli o els acrílics. Fins llavors havia emprat els llapis, l'estri essencial de la seva trajectòria autodidacta. Considera que ha anat introduint tècniques i materials nous progressivament i racional. S'ha enamorat de la textura de les terres i les gredes, però també de quantitat d'objectes corrents, manipulats, trencats, esmicolats. Els collages han anat agafant prou volum com per ser alts relleus, i ha acabat fent formes tridimensionals.

En volum, té intervencions artístiques en espais públics de diferents ciutats, com el plafó quadrat de fosa, de 3,60 m, al centre de la plaça Major d'Olot (1999); les actuacions a la plaça Campdenmàs d'Olot, fetes entre 1997 i 2000, amb la Torre de Babel, en ferro i pedra de 3 x 2,88 m, i la barana de 2,4 x 8,8 m, que després es va continuar en la barana de la veïna plaça de les Monges (2011), de 2,2 x 30 m; els plafons de ferro de fonèria de la plaça Major de

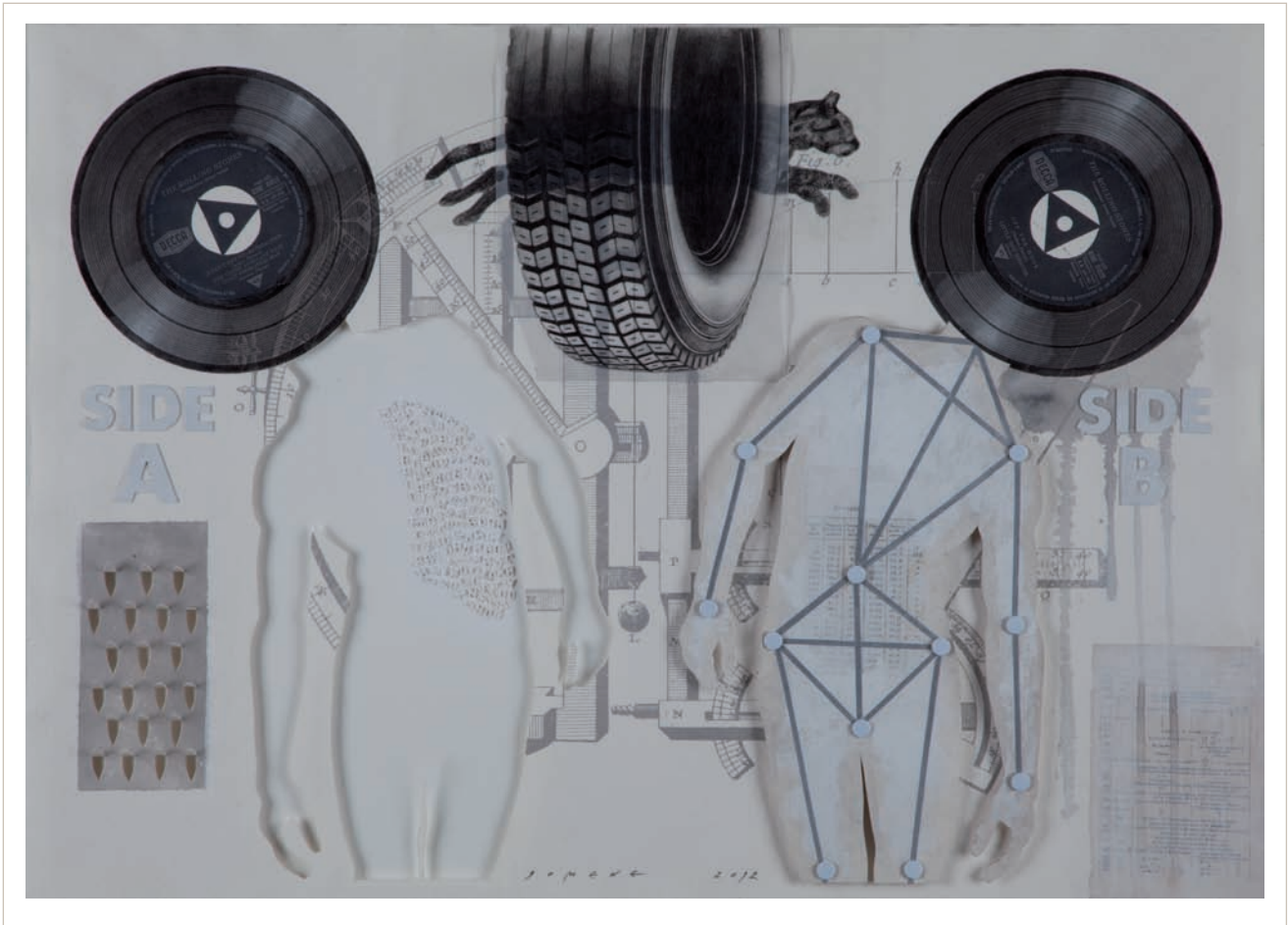
Words (2012). Dibuix i tècnica mixta sobre paper fet a mà. 70 x 5 0 cm.

les Preses (2002); el *Pírcing de la terra*, del parc de les Arts de Cassà de la Selva (2004); les escultures dels jardins de l'Ajuntament de Riudellots de la Selva (2006), en acer Corten i bronze, un conjunt escultòric de 25 elements de diferents mides; el conjunt de plaça Joan Tutau de Figueres (2009), en acer Corten, inoxidable i ferro de foneria, de 2,5 x 2,3 x 21 m; el monument olotí a Ernest Lluch, en acer Corten d'1,8 x 1,6 x 3,76 m, inaugurat el 2010 en commemoració del desè aniversari del seu assassinat, entre d'altres actuacions a espais interiors i particulars.

> *El maig i juny del 1968 era a París, i va viure aquella revolució. Els cartells el van impactar i van reafirmar-ne la trajectòria*

Ha estat un amant del dibuix realista, fet amb molta precisió i emprant tècniques depurades, i ha cuidat l'ofici de pintor fins als més mínims detalls. És un perfeccionista nat. Ha conjugat les formes realistes amb un entorn que res no hi tenia a veure, i s'ha emparentat formalment amb els moviments postmoderns tot posant referències clàssiques al costat de llenguatges actuals. Comenta que, en visitar mostres emblemàtiques, com per exemple les Biennals de Venècia dels anys vuitanta, feia reflexions que preocupaven també a d'altres creadors. Era una constatació que no va tenir en la dècada següent, quan els corrents expressionistes es manifestaven amb un «pintar expressament malament», en paraules seves. Ha mostrat sempre una especial atenció pels conflictes socials i polítics, als quals ha supeditat les qüestions plàstiques.

Ha fet múltiples sèries i instal·lacions, algunes d'especialment rellevants, com per exemple *La càrrega, exercici plàstic entorn d'una imatge*, a partir del quadre de Ramon Casas, on un guàrdia civil a cavall carrega contra un manifestant, imatge que li serveix per transformar el repressor en representant del poder, que culmina amb el cop d'estat del 1981, any que es presentà per primera vegada. Una de les primeres instal·lacions va ser *Continent i contingut*. La primera exposició és de 1992, on es posa de relleu la relació entre elements contraris, com el món contemporani i l'antiguitat, o el naixement i la mort, i que va portar a diferents espais expositius i va anar adaptant segons els llocs, incorporant-ne o eliminant-ne tant les pintures com part del muntatge. D'altres instal·lacions van ser *La punyalada*, obra de 1993, basada en la novel·la de Marian Vayreda, on reflexiona sobre l'esperit bucòlic garrotxí; *Sants*, 1995, tant presents a Olot amb la seva (re)producció i comercialització; *Els quatre elements*, és a dir, terra, foc, aigua i aire, fets per al Fòrum de Teatre d'Olot, entre 1998 i 2001; *Banyes i naufragis* (2000), un treball al·legòric al plaer del bany i a la mort d'immigrants de països pobres per arribar a Europa. L'exili i el desplaçament forçat són presents al muntatge *National Geographic*, exposat en diferents llocs entre 2006 i 2007, i adaptat en cada cas a l'espai i a les circumstàncies, temàtica que en realitat ja va ser objecte del seu interès en instal·lacions precedents.

Words (2012). Dibuix i tècnica mixta sobre paper fet a mà. 50 x 70 cm.

Resulta difícil parlar de les influències que es perceben en les seves obres, però és evident que la fina ironia n'és un tret definitori. El missatge dels seus quadres a vegades resulta evident, però en d'altres és d'una complexitat que fa que, sovint, li hagin demanat el significat de les seves formes, el per què uns elements estan al costat d'uns altres. Comenta que moltes vegades es fa un esforç petit per entendre la pintura, de manera que va fer una exposició el 2005 titulada «Tot allò que no m'agradaria haver d'explicar», títol prou significatiu del seu propòsit.

L'any passat, el 2011, va fer una exposició molt completa a la sala Zero1 d'Olot, titulada «Cartes a Kurt Schwitters», una mostra en la qual havia treballat durant anys, des del 2005, i que va concretar en més de dues-centes obres, dirigides com a cartes al protagonista de la utopia dadà. Era «un univers dadà», com l'anomena, on es representa en entorns i situacions molt variades. Va

> És un artista d'una consciència política incisiva, i dinamitzador de la vida cultural

adoptar com a base un abundant material trobat casualment amb motiu del desmantellament de fàbriques, com si es tractés d'un viatge arqueològic. Pinta la caiguda del comunisme des de la torre de la III Internacional de Tatlin; presenta Lenin com si fos una figura de paper per vestir amb retallables de Malévitch, barrejat amb una àmplia i variada iconografia i múltiples referències, feta amb diverses tècniques, vives de color i d'elements, tot en un volgut *horror vacui*, característica que ha estat present, amb més o menys evidència, des de fa anys.

En els darrers mesos ha anat eliminant les referències realistes, i cada vegada va treballant més la poètica, ara en blanc i negre, com un rebuig del viu cromatisme fet en els darrers temps. Reproduïm dues imatges d'aquesta obra darrera, feta fa poques setmanes, on continua una certa tendència tridimensional, però ara sense gaires excessos, en un retorn als seus orígens austers, amb poques tècniques i pocs recursos, amb el paper de suport fet a mà, i tallat assenyadament. Són les darreres obres que ha fet per als compromisos expositius dels propers mesos.

Joan Sala i Plana
és historiador de l'art.

Per saber-ne més

Web: www.quimdomene.com